

LAS SABATETAS DE COLOR DE ROSA

LLEGENDA CATALANA

(Acabament)

IV

VERGES Y MÁRTIRS

A n' han passat quinze anys, y á la cort de Portugal tots los dias hi arriban embaixadors de tots los Reys de totas las parts de Iberia, Italia, y fins de las nacions bárbaras del Nort, pera demanarli en nom de sos soberans la má d' una de sas fillas, la que ell vulguia, puig totas son iguals, ara que son ja donzellas fetas, com quan eran nenas, y cada vegada que son pare ne veu una li pregunta:

—¿Qui ets tú? puig no las ha pogudas may distingir.

Las donzellas si bé son ja unas donas de hermosa figura, no han mudat son traje, y vesteixen sas túnics blancas, sos llassos en sos rossos cabells y sas sabatetas de color de rosa, y prendats de sa helle-sa tots los Reys, ne volen una per muller, puig no n' hi ha en lloch de tant bonicas com las princesas de Portugal.

Un dia, son pare las cridá á totas y las hi digué: —Tinch nou Reys que vos han demanat per esposas. A la Ginebra que no sé quina ets de las nou te casarém ab lo Rey de Cornualles en la Gran Bretanya; á tú Gemma, á la que per sa hermosura anomenan Margarida ó Marina, que vol dir joya preciosa, te donarém al Rey de Galicina; á tú Victoria, te faré soberana de la Lusitania; á tú Germana de la Italia Narbonesa; á tú Lliberata, de la Marca Hispánica; á tú Bassilia, de la Iberia Cantá-

brica; á tú Eusmelia, te demana lo soberá de la Vasconia; á tú Marsiana vol ferte sa muller lo Senyor de Urbe Toletum; y á tú Quiteria, te preten per esposa lo Rey de la Gasconia; per lo que prepareuvs á ser las esposas de eixos soberans, y cenyir las coronas de Reynas.

Ginebra mirá á sas germanas, y digué á son pare:

—Pare y senyor; nosaltres som cristianas y eixos Reys son gentils y jamay podém ser sas esposas.

Casteli s' aixecá airat y preguntá á las altrás si pensavan com sa germana, y contestaren que sí.

—Tres dias vos dono de temps, digué lo pare.

De aquí á tres dias vindrán los Reys pera preneus per mullers. si no voléu serho, jo mateix ab mas propias mans vos mataré de una á una.

Las nou bessonas se retiraren en sa cambra, y allí tingueren son enrahonament.

—Nos matará nostre Pare, deya Bassilia, y cometerá un pecat terrible.

—Com lo de nostra mare, deya Victoria.

—No podém deixar nostra fè, exclamava Lliberata.

—Som verges votadas y no podém casarnos, deya Eumelia.

—Avans morir, contestava Gemma.

—En mitx de torments, deya Ginebra.

—Som esposas de Deu, contestava Germana.

—Som cristianas. y debém morir per nostre Redentor, deya Marsiana.

—Mes perque no fassi nostre pare lo pecat de ser nostre butxi, cal fugir, digué Quiteria.

—Dius be, contestá Ginebra; y eixa nit fugirém totas cada una per sa vía.

Morirém, pero no á mans de nostre pare.

Quan fou de nit, las nou germanas cubertas de un mantell fosch, abandonaren son palau, sortiren de la Ciutat y al trobarse afora, las nou s' abressaren y besaren per despedirse pera sempre.

—Fins al cel, digueren, y cada una prengué son cami. Gemma arribá á Anfiloquea avuy Orense, y com no volgué ser esposa del Gobernador que allí hi habia, morí torrada en unas graellas.

Lliberata arribá á la que es avuy Castella la nova, en Sigüensa, y no volént tampoch casarse ab son soberá fou clavada en creu com la de Jesuchrist

A Marsiana, sorpresa á Urbe Toletum (avuy Toledo) la tiraren á

un toro furiós que la feu trossos. Y las altres, menys Quiteria, sofriren martiri en diferentas parts de Espanya, en las quals avuy se veneran per patronas.

Quant son pare, al llevarse, vejé que las noyas habian fugit, cridá á sos patges furiós, y acompanyat de sos gossos de cassa resolgué cassar á sas fillas com si fossen feras, pero totas habian fugit.

Be 'n caminaren de terra dias y nits, y res trobaren, y Casteli furiós tot era cridar alahí, alahí... alai .. pero los gossos corrian sense trobar rastre

Ja desesperats arribaren al altre extrem de Iberia, no lluny de la Galia, quant los gossos comensaren á cridar que habian descubert sa presa.

—¡Ja las tinch! bramá ab rabia Casteli, y vegé no molt lluny de ell, una noya hermosa, rossa y blanca, ab son vestit blanch, son llas-set y sabatetas de color de rossa que fugia desalentada.

—Alahí los gossos, alahí, cridá lo pare fera.

—¡Pare, no 'm matéu! Es pecat, Deu vos castigará. cridá la infel·lis noya.

Los gossos se tiraren sobre d' ella, y la tiraren á terra.

—¡No 'm matéu, pare! cridá la pobre victima, mitx despedassada.

Lo pare fera li doná tres punyaladas y després ab sa esposa li tallí lo cap.

Alashoras, cosa estranya, lo cos se aixecá, y prenent en sas mans lo cap, comensá á caminar fins á un lloch de nostra Catalunya mes amunt de Granollers, anomenat la Roca.

Casteli y los gossos com atreguts per un imant, drets los cabells, ab los pels crissats y la llenga á fora, seguiren lo cadávre, que portava en sas mans lo cap.

Al arribar á un indret lo cos de la Martir caigué emplomat y allí sortí una font.

En vista del aigua que brollava, succehí una cosa horrible: plens de rabia los gossos se tiraren sobre son amo, y ple de rabia ell deixá de ser home y fou un fera com ells, y allí se vegé la lluyta de la fera humana ab los gossos. Revolcanste per terra, despedassantse y mossegantse entre sanch y babas asquerosas, quedaren tres cadábres: un home quasi sense figura y dos gossos escanyats per ell, entre las convulsions de la cabra.

Quan en lo dia vintidos de Maig, en la comarca del Vallés se fá l' aplech de Santa Quiteria, quan després de haber resat devant de las santas reliquias que 's guardan en lo santuari de la Roca, vos

assenteu en la pradera, no vos faltarà una bella catalana que vos conti la llegenda de las sabatetas de color de rosa, mentres lo coro dels devots se allunya, y l'eco vos porta la cansó de la pregaria tan coneguda en la contornada

Santa Quiteria gloriosa
Volgaunos afavorir,
Guárdaunos de mal de rabia
Que es mal que no 's pot sofrir.

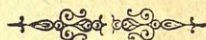
FRANCISCO DE PAULA CAPELLA.

NOTA

En nostra Barcelona se veneran en sos altars, tres de las nou germanas. En la Seu, en lo altar de la capella romanica de la Santa Verge, coneguda per Santa Llucia se venera á Santa Quiteria.

En Sant Francisco de Paula, hi há una imatge de Santa Gemma, més coneguda per Santa Marina; y en la parroquia de Sant Cugat del Rech hi há un altar dedicat á Santa Lliberata.

Tots los autors religiosos espanyols, parlan del part prodigiós de Calsia.

LA PLUJA

I

Lo cel s' ha ennuvolat; sa cabellera
de resplandents fils d' or lo sol amaga
com sas trenas brillants bella odalisca
sota 'l vel espesíssim envolella.

L' herba que plora sa verdor perduda,
la floreta del prat mitx corsecada,
l' arbre gegant per qual immensa gola
fa mesos ja que la humitat no passa,

sols s' estremeixen de desitj y joya
tots sos brassos aixecan ab frisança,
y com s' obra á la llum closa parpella
obran sos poros pera rebre la aygua.

¡La aygua! Son dols amor, plácida ninfa
que petoneja en somnis tota planta:
per rébrerla quant baixa de la altura
del vert millor quiscuna s' engalana.

Mes encara no plou: la ninfa hermosa
de sos aymants no 's compadeix encara;
volent per lo desitj semblar més bella
no 's resol á deixar sa empirea estada.

Sols per los ayres rodolant los núvois
 van dient que vindrà: lo cel prepara
 son poema d' amor, mes las estrofas
 naixen penosament .. y la obra tarda.

II

Las fullas regaliman per sas voras
 com ulls en plor, y los capolls se badan;
 al buf de l' alegria, massa débil
 la floreta del prat jau desmayada;

lo cor de las mes fortas, son bell càlzer,
 com cor humà que l' entussiasme exalta
 s' aixampla al pes dolcissim de las perlas
 que serva com hermosa recordansa.

¡Oh! ja ha vingut, ja ab sos petons la vida
 ha dat á sos ayments que la anyoravan.
 ¡Com sonriu en la serra lo bell roure
 com rumbeja la molsa per las planas!

Lo poema está fet Deu á la terra
 l' ha volgut enviar pera admirarla,
 lo regne vegetal, lo mes artista,
 ne lлена encara al recordarlo llágrimas.

RAMON D. PERÉS.

1833.

CANT DE TRISTÓ

La moradeta viola
ja fa temps que n' ha sortit;
llisca l' ayre l' oreneta,
canta 'l rossinyol gentil:
floreix l' arbre, lo blat puja,
creix lo dia, tot sonriu;
cor meu, alégrat, alégrat,
la primavera es aquí.

Tot lo que del mon n' aymava
per mon cor temps ha mori;
*¡Ay, del cor la primavera
jamay més torna á florir!*

Novell pinsá, jo, cert dia
saltar de son niu vegi,
quan mirá la serp qu' en terra
volia ferlo morir:
dins la espessa margenada
ajocás esporuguit;
are tan sols quan lo pican
es que s' arrisca á sortir.

Jo só 'l pinsá que en lo marge
de ma tristó m' he enclongit,
*¡Ay, del cor la primavera
jamay més torna á florir!*

Ja fa temps que ab la tristó
com á germanets vivim,
tot sovint nos doném queixas;
pero sempre 'ns avenim.
Ella tot m' ho pinta negre,
jo li pinto tot joliu,
del color de l' una y l' altra
sombres vellas van sortint.

Ay, jo veig en eixasombres
més que quan al mon vegí,
*¡Ay, del cor la primavera
jamay més torna á florir!*

Ab tristó dolsa s' ajunta
la claror de mon esprit,
cóm es dolsa al clar de lluna
la serena de la nit:
quan no 's sent brugit del segle
dins lo cor nos recullim,
repassant las horas fúitas
y guaytant l' esdevenir.

Ella 'm dón llágrimas tristas,
jo li 'n dono ardents sospirs,
*¡Ay, del cor la primavera
jamay més torna á florir!*

La alegría ans omplenava
d' esperansas lo meu pit,
esperansas de la terra!...
totas ellas han fallit:
la tristó tan sols me parla
sols me parla de morir,
veritats que ella 'm fa véure
may lo temps ha desmentit.

Si me 'n diu que vindrá un dia
que ab mon Deu jo 'm tinch de unir,
*¡Ay, eterna Primavera
quan per mi podras florir!*

D' UNA CANSÓ POPULAR RUMANA

I

A es públich y notori que á dintre la poesia popular hi solen viure, com lo peix á l' aygua, antigues recordanses de l' ánima dels pobles que devegades la metexa historia 's cansa prou per' haverles; pero segurament no ho es tant, á pesar de que la válua històrica d' aquesta mena de poesia sembla que fou, de tantes com ne te, la primera en ser vista, y la que principalment li obri les portes del palau esplèndit d' estima universal en que 's veu ara, qu' en aqueix sentit intimament recordadis, la Rumania te una cansó notabilissima, veritable suspir d' anyoransa de nostra germana vehina del Danubi. Pera estimarla, perxó, en tota sa válua, cal girar la vista un tros endarrera.

La moderna critica filològica ja ha cuydat á posar fora de dupte la formació de les llengues neo-llatines, realisada directament pel llatí *rústich* ó vulgar que usava 'l poble de dintre y fora de Roma, y que 'ls soldats de la República y del Imperi escamparen á totes les terres conquistades que, com cada una tenia sa llengua propia, 'l modificá á sa manera, naxent aixís les llengues neo-llatines. Però les álgues romanes que s' aferrussaren tant fortament al bell mitxdia d' Europa, no s' hi aturaren pas: allá dalt á l' altra banda de les montanyes Carpates, l' antiga Dacia, bressol de la moderna Rumania, 'n pot respondre. que fou romanisada igualment y encara més depressa y tot, perquè «... Trajanus, vensuda la Dacia, de tot lo mon romá. hi transportá colles de gent pera repoblar sos camps y viles, que la llarga guerra de Decebal havia dextat sense homes (Eutrop., *Hist.* VIII, 3)»; lo qual ademés fou causa de que á la llengua rumana hi quedessin forsa paraules ibèriques, italianes y franceses que ja s' havian fixat en lo llatí que parlavan los repobladors que l' Emperador hi enviá de tot lo mon romá.

Tornant ara á la cansó esmentada, aquí segueix, original y literalment traduïda:

ORIGINAL RUMÁ¹

Frundă verde lacrimioră
Am avut o sorioră

Iubitore, cantatóre,
Nascută la foc de sóre.

Vai de mine! vai de ea!
Din copilăria mea

Ochi cu dinsa n' am mai dat.
Timpul greu ne á apasat!

Dar de a fi orî ce ar fi,
Noi soriore tot vom fi,

Ca 'n noi dorul nu mai tace,
Sangelê apă nu se face

Doă inimi sorióre
Sint ca radele ardetóre

Ce din sore vesel plecú,
Si prin neguri dese trecú

S' in vesduh se rátalescú
S' apoi ear si intalnescú.

TRADUCCIÓ CATALANA ²

Una germana jo n' hi tinguda
nascuda á sota del foch del sol,
amoroseta, refiladora.

— La fulla verda del lliri jonch!

Ay de mi! ay d' ella! Desde infantesa
maymés l' han vista mos ulls en lloch.
¡La greu tempura be 'ns apesara!

— La fulla verda del lliri jonch!

Sia 'l que sia, germans hem d' ésser,
que l' anyoransa no calla, no;
ni la sanch aygua jamay se torna.

— La fulla verda del lliri jonch!

Dos animetes agermanades
sembla que sian dos ratxs de sol
que, ardents y alegres, plegats n' esclatan

— La fulla verda del lliri jonch!

Si nuvolades negrenques passen,
enláyre, enláyre, 's parteixen prou;
mes altra volta després se trovan.

— La fulla verda del lliri jonch!

II

Donchs, recordant l' origen del poble rumá, no es pas duptosa la referencia que hi fa aquesta bella cansó, que 'n podria servir y tot, si l' esment se n' hagués perdut, de bon comprovant, com que la metexa antropologia, que no dexe pedra per moure escorcollant lo passat de les rasses, ha degut reconeixer que «ls cants y les danses nacionals, axís com les mitologies han servit pera trobar los seus orígens (Dr, Tropinard: *L' Anthropologie*—París, 1876)» y l' origen del poble rumá hi ressurte prou clarament en la recordantsa d' una germana

«nascuda á sota del foch del sol»

escayenta alegoria de la rassa llatina del mitjdia; podéntshi endevinar també, si testimonis manquessin, en lo plany de no haverla vista «desde infantesa» fins l' época que aquell poble 's constituí, desfentse dels brassos de sos germans, qu' estavan verament en plena infantesa á la falda calentona de sa mare Roma, pera pendre estada vora 'l glasat mar Negre, sense minvar perxó l' amor fraternal, qu' encara viu y 's manté ferm á pesar del llarch allunyament,

«que l' anyoransa no calla, no,
ní la sanch áyguia jamay se torna»

y sense perdre l' esperansa d' un nou abrás que les

«dos animetes agermanades»

ja s' han comensat á fer³ y que la revivalla literaria que ha esclatat poderosa á Rumania⁴ y á tots los pobles de rassa llatina, principalment als més aporrinats y ventafochs, anirà estrenyent, si Deu vol, ab més amor cada dia.

S' ha dit de la cansó que «sota 'l vel de l' alegoria parla de la consanguinitat dels italians y 'ls rumans y pronostica la llur reunió (Vegezzi-Ruscalla: *Italia e Romenia*—Torino, 1858),» sense tenir en compte l' acta de naxensa de la nacionalitat rumana qu' en poques paraules extén l' historiador llati, no dexánt duptar d' haver sigut re-

cullida la gent colonisadora «*ex toto orbe Romano*,» y 'l mon romá de llavors no 's reduhía pas, per la banda del mitxdía, solament á Italia. Segurament, si s' estrenyía també l' esperit de la cansó no 's torsaria tant decantant lo Mediterrani ensá de la nostra banda, donchs no fora pas estrany que Trajanus,

«*gran padre de la patria honor de España*»

per amor de son bressol hispánich, hagués procurat pera sos paysans les primicies y la millor part de la Dacia, que les monedes romanes de l' época representan per una xamosa matrona, ensenyant en sa mà dreta un grapat d' espigues y rabims, ab la inscripció: *Dacia felix*.

Fora d' aixó, y estrenyent més encara, lo estrany fora talment que 'l geni emprendedor y buscalavida que sempre ha caracterisat á Catalunya no hagués acudit amatent al nou paradís que se li obría, sense por dels bárbaros que ja li comensavan á trucar y ab desitx pu de véurelshi la cara: la semblansa de las llengues catalana y rumana ⁵, que fins tenen paraules de significat igual intraduhibles en cap altra (com l' *anyoransa* catalana que correspon exactament á la *doru* rumana, vorejades tot just per la *saudade* portuguesa) ¿nó 'n podria servir de bona prova?

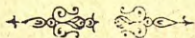
Altrament, com que

«sia 'l que sia, germans hem d' esser.»

visca molts anys la poesia popular que fa avinentes recordanses tan agradoses.

PAU BERTRAN Y BROS.

Castell del Más.—Dilluns de Pásqua florida de 1884.

NOTES

¹ Recullida de llábris rumans per Vasili Alecsandri, 'l gran poeta de la Rumania, després d' hayer publicat una triada colecció de cançons populars de la seva terra (*Ballades et chants populaires de la Roumanie*—Iassi, 1852-1853) qu' ell meteix traduhí, en part, en llengua francesa (*Ballades et chants populaires de la Roumanie* — Paris, 1853) y aumentá més tart (*Poesii populare a le Romanilor* - Bucuresci, 1867); y enviada inédita al honorable rumanófil italiá G. Vegezzi-Ruscalla, qui la publicá, ab galana carta de present á son gendre 'l distingit colector dels cants populars piemontesos Cav. Costantino Nigra, en la *Rivista Contemporanea* y després en fulla apart (Torino, 1858), d' ahont ha sigut copiada, no sense sospitar, perxó, si la má mestre de Alecsandri li haurá passat per sobre, donchs son méto-do de recolecció sembla que s' acosta més al poétich de Walter Scott que al científich de Jacob Grimm seguit generalment ara, ab un entusiasmisme que ha fet dir á un de sos més ilustres propagandistes «que 'l colector que retoca y adoba una rondalla (y qui diu rondalla diu cansó), hauria d' esser agafat; l' home que imagina una rondalla y la publica per genuina hauria d' esser afusellat (Max-Müller: *Lettera al dottor Giuseppe Pitré en l' Archivio per lo studio delle tradizioni popolari*, vol, I, fasc. 1)»

² S' ha procurat fer la traducció, no solament literal, sinó cuidant de conservarhi y tot les paraules qu' en catalá tenen forma semblanta y significat igual (*nascutá*—nascuda, *foc*—foch, *mai*—may, *timpul*—la... tempura, *greu*—greu, *apasat*—apesara, etc.): n' obstant, tenint en compte que 'l comensament invocant una flor, especie de res-ponement caracteristich de las cançons rumanes, com també dels stor-

nelli italians, es del tot estrany á la poesia de la nostra terra, á fi de no llensar á pérdre la forma popular en la traducció, s' hi ha posat com á responement catalá veritable.

³ A les festes *llatines* de Montpeller (matx de 1878), de tan bona memoria per la nostra Catalunya, guanyá 'l premi del *Cant llatí* 'l valent *Cantecul gintei latine* de Vasili Alecsandri, qu' engalanat ab música de Marchetti, l' autor del *Ruy-Blas*, ha corregut per tota la terra llatina en abundoses traduccions, fins al punt d' haversen pogut fer darrerament una galana edició poliglota.

⁴ Les lletres rumanes que, després de sa brillantor de la darrera meytat del segle XVII no donaren senyals de vida fins á principis del present, d' una quarentena d' anys ensá s' han posat ufanoses qu' enamoran; tenint ja, gracias sobre tot á la *Societate Academice Romane*, excellentes obres gramaticals, léxiques é históriques (T. Cipariu: *Gramatec' a limbei romane* Bucuresci, 1870-1877. A. T. Laurianu si J. C. Massimu: *Dictionariulu limbei Romane*—Bucur., 1873—1876. B. P. Hasdeu: *Istoria critica a Romaniloru: Pamentulu terrei Romanesci*. Buecur., 1874-1875. Etc.), á mes d' infinitat d' altres, sábies y belles, de tota mena, y d' un abundós vol de poetes (més d' un centenar ja 'n figuran solament á l' aplech de poesies darrerament publicat: *Dorulu inimei, colectie de cantece noui si vechi, adunate si coordonate de N. D. Popescu* - Bucuresci, 3 part., 1878-1881) d' inspiració verament llatina; haventhi tret també galana florida la novíssima idea folk-lórica que cultivan amorosament Alecsandri, Baican, Bianu, Chitu, Densusian, Don, Elena, Gaster, Gesticone, Hasdeu, Ispirescu, Jorjănu, Marian, Marienescu, Mawer, Negoescu, Stanescu, Teodorescu y altres entusiastes, omplint á doll llibres (Marienescu: *Poesia populara*—Pest' a 1859. Ispirescu: *Legende saũ Basmele Româniloru*—Bucuresci, 1882. Gaster: *Literatura populara romana*—Bucur., 1883. Etc.) y revistes (principalment la *Columna lui Traianu* y la *Revista pentru Istorie, Archeologie, si Filologie*, de Bucurest, y la *Convorviri Literara*, de Jassy) de literatura popular rumana, ben semblanta devegadas á la de la nostra terra.

▪ No deu ser pas la primera vegada que 's retreu la semblan-

sa de les dues llengues: Ubicini (en sa introducció a la *Grammaire de la langue roumaine* par V. Mircesco—Paris, 1863) ja conta que M. Poissonnier recorrent los Principats Danubians va notar gran afinitat entre la llengua allí parlada y 'l *patois limousin* que, si no indica, per mal motetx, la llengua catalana, no se 'n deu faltar gayre.

LO SALTIMBANQUIS

A poch temps que un amich meu, qual nom no ve are al cas, va volguer que l'acompanyes à visitar lo director d' un *Circo Ecuestre*, que tampoch es convenient anomenar. Lo que si ha de saberse, es que varem anar al *Circo* per trobar al subjecte en qüestió, y que á la fi lo varem trobar, després de molta estona de buscarlo, anant d' assi d' allà, preguntant per ell al que venia las entradas, que nos feu anar á veure al porter, al porter que va endressarnós al encarregat de la neteja, y á aquest, que 'ns digué que parlessem al senyor... senyalant ab lo dit á un subjecte y continuant com si tal cosa, ab la feyna comensada. Aquesta fou la radera estació.

Haviam entrat ja dintre la sala d' espectacles. Lo senyor á qui deviam parlar se trobava al mitj de la pista, en mànigas de camisa, mal cordat lo pantalon, la corbata fluixa, mitj caiguda y ab un petit fuet á una mà y un cucurutxo de cartró, á faysó de manguito, en l' altre.

En mal castellà, però ab melos accent, que denunciava la llengua italiana, y ab molta cortesia, nos digué, que efectivament lo director acabava d' arribar y que l' trobariam á la quadra.

—*Por aquella porta... ¿Vé V?*

Jo resolgui esperar al meu amich y ab aquest objecte, vaig arreconarme una mica, perque 'l bon *senyor* pogués continuar son interromput treball.

Fins allavoras no 'm vaig adonar del espectacle que al devant tenia.

Igual que un teatre, un *circo* produheix de dia un efecte estrany al que no més l' ha vist de nit, il·luminat per la llum del gas, ple de gom á gom, y ab lo bullici y brillantor propis de las funcions que s' hi donan.

L' ample graderia estava deserta, y las primeras rengles de butacas estavan encobertadas ab sas fundas de color indefinit. De lo més alt del sostre, penjavan en desordre, com si fos l' aparell de una nau, cordas, ganxos y trapecis, y com 'era l' hora de netejar los banchs y adovar taulons, molestavan á un temps, ab la pols que aixecavan y 'l soroll que feyan, una pila de criats escombrant, y altres que ab secas martelladas las empenian ab las fustas, afeginthi á tot aixó los renills y 'l pateixar dels cavalls en lo proper estable. Pera que semblés més desareglat l' aspecte del conjunt, lo sol entrava ab tal llibertat per tantas oberturas á la vegada, qu' era imposible trobar sa direcció. Tot era sombras estranyas y clarianas inexplicables que 's fonian en lo centre, ab llum vaga é indefinible.

Aixis es que, en aquella semi-fosca, tant sols al cap de un temps noti qu' estavan també d' espectadors, conversánt al fons d' un palco, ab molta animació, una aixerida noya y un jóve, bulliciosa parella que movia gran soroll ab sa garla interminable.

Tampoch fins allavoras, comprenguí que 'l senyor á qui nos haviam dirigit no era altre que 'l célebre, 'l famós, lo divertidíssim *clown* de la companyia, 'l més aplaudit del públich en aquella temporada. Però, ¿qui havia de coneixe'l are, tant moix, tant groch, tant cerimónis y pensivol, deixat anar y mal-engirbat com si estigués á punt de caure, abatut per la miseria? Allí estava 'l pobre home ensenyant ab assombrosa paciència y gravetat, á uns gossets molt vius, que quajavan al seu voltant, ó bé 's posavan en renglera esperant torn vora la tanca, com quintos fent l' exercissi.

A un d' aquestos gossos á qui anomenava *leone*, potser porque era molt petit y sech, li ensenyava la següent entremaliadura. L' home deixava 'l cucurutxo á terra, se girava d' espatllas y cridava al *leone* molt baixet y ab veu carinyosa. Lo gos obehia immediatament, y 's ficava dintre del cucurutxo. Allavors lo seu amo feya veure que 'l buscava, aixecava 'l cucurutxo de terra y 'l sacsejava per veure si hi havia alguna cosa dintre; pero l' animalet se agafava ab tanta forsa, que per més que 'l sacsejés no queya.

— *Va bene, leoe, va bene.*

Fins aquí, tot anava bé; però la sort devia consistir en que 'l gos havia d' escapar de rellisquentas aixis que l' amo 'l deixés tot fentse 'l distret, y aixó 'l pobre gos no ho entenia.

Mal grat del mal éxit, l' home va repetir l' ensaig devant meu, set ó vuyt vegadas ab la mateixa dolcesa y gravetat que la primera, y ab maquinal exactitut. L' impassiència 'l fatigava, y grossas gotas de suor

rodavan per son rostre enmagrit y groch, però ell hi tornava sempre; com la primera vegada

—*E affare serio... é affare serio*—cridavan ab to de broma los del palco, que ja vaig presumir qu' eran també de la companyia.

Ella sobre tot, vestia un trajo de colors tant virolats, y anava tant estranya, que no era possible altre cosa. ¡Peró quinas riallas y quina manera de garlar!

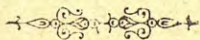
Lo *clown* va alsar los ulls y 'ls va mirar de mala manera. No se perquè 'm va semblar veure lluhir en sa mirada fosca un llamp de gelos ó de rabia. Y no 'm vaig enganyar.

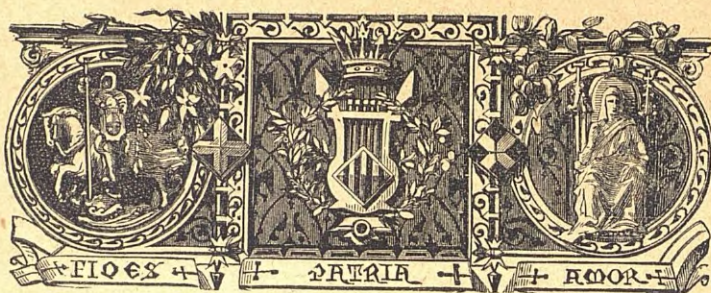
Després de poca estona deixá sa feyna, dihent que no havia menjat res desde las nou del matí (eran las cinch), se posá levita, sempre ab la mateixa serietat, y va fer una senya als gossos que desseguida 's retiraren saltironant, alegres y esparvillats com noys surtint de l' escola.

Surtiren també de son amagatall la dona y 'l galant interlocutor, y ella prengué 'l bras al *clown*, no sense ventarli avans quatre copets á l' esquena, ab molt carinyo y rient com una boja. Lo que 'm va sorprendre fou que ella l' anomenés son marit, encare que be ho semblava porque la feya seguir casi arrossegantla, mentres ella 's girava á bromejar ab son amich, vermell, alegre y victoriós

No me 'n sabia avenir. ¡Y aquest era l' home que tants vespres me havia divertit ab sos salts, cap-bussons, y ab sas estranyas ganyotas, pintada la cara ab mangre, y ab son desembarás que casi era desvergonyiment! Recordo que 'l públich li aplaudia molt una pantomima en la que escarnia lo gesto imbecil y ridicol del pacient marit calificat tantas vegadas per Quevedo ab adjectiu que no 's pot estampar avuy dia.

J. IXART.

SOL PONENT

Gracies, Senyor, qu' un raig de poesia
de tant en tant al cor feu devallar,
l' espectacle del mon quan mor lo dia
dintre mon pit de goig lo fa saltar.

Digau, digau, al mon ¿qu' es comparable
al quadro d' un crepuscle vesperti
quan lo rey del espay immensurable
en brassos de la nit corre á morí?

¡Quín color de sublim los núvols prenen!
¿Per quin artista foren concebuts
aquella lley de tons que 'l cor m' encenen
de desitjos de goigs desconeguts?

Quín geni entona al bosch la melodia
qu' al cor m' arriba ab tanta magestat?

Aixís potsé algun dia ploraria
vora 'l riu lo Profeta desterrat.

Gemega al lluny la mística campana
que los llabis desclou del bon creyent
y la tendra pregaria cristiana
regala de sos llabis dolsament.

Tot se rodeja d' ombra y de misteri,
poch á poquet l'bs nius tots van callant
com les últimes notes d' un psalteri
que dret al cel s' anessen allunyant.

Besos d' amor cambían la viola
y 'l romani, son místich amador,
y s' ou l' eco llunyá d' una bandola
d' un fadrinet que canta al seu amor.

Torna del tros cantant cançons alegres
lo bon pagés content y satisfet,
qu' ha allunyat de la fam los dies negres
pera sos fills ab lo jornal qu' ha fet.

Y contempla de lluny la llar fumosa
hont del fadich son cos retornará
y hont l' espera l' amor de tendra esposa
que la suor del front l' hi aixugará.

La font corre ab ramor voluptuosa
entre falgueres y eures degotant;
tot esperant la cita misteriosa
de dos amants, de goig va tremolant.

Hora sublim que fujes encalsada
per la lluna que llú en lo firmament
¡Com me fas anyorar á ma estimada,
á mos bons pares y al amich ausent!

En deliqui inefable dalt la serra
t' he contemplat cent cops ab sant anhel;
tu 'm parlas dels amors d' aquí á la terra
y també dels amors que tinch al cel.

Quants son los llabis qu' en eixa hora pregan,
quants son los cors que 's senten palpitars,
quants son los ulls qu' ab llagrimas se negan!...
¡Hora sublim de creure y estimar!

RAMON E. BASSEGODA.

25 de Novembre, de 1883.

A GINEVRA LUZI.

SONET.

¡Morta ja, bella nina, quan apenas
n' eras hermosa flor que 'l calzer bada!
¿Perqué de tots essentne tan aymada,
tan prest rompé la vida sas cadenas?

Lo foch que circulava per tas venas
gel n' ha tornat avuy la mort irada
y deixas la materia abandonada
en tant qu' ab esperit al cel t' enmenas.

La sort així ho volgué! Espill de puresa
del mon l' alé entelarte no podia;
volgué l' Etern per éll tanta bellesa;

Mes qui llansarte á oblit ne gosaria
si deixas ta memoria viva, encesa,
com llum d' estel que 'n l' infinit fa via!

FRANCISCO DE P. URGELL.

(DE STECCHETTI)

Quant la fulla caurá y de ma fossana
vindras cercant la creu,
la trobarás en un recó m' aymia
y hauran nat les floretes al seu peu.

Cull llavors per ta blonda cabellera
les flors nascudes de mon cor ferit,
seran les cançons fetes y no escrites
les paraules d' amor que no t' he dit.

A.

A BARCELONA

POESÍA LLEGIDA EN LO TEATRE ROMEA PER LA SENYORETA DONYA
ELISA MENDOZA Y TENORIO EN LA NIT DE SON BENEFICI, 18 DE
MAIG DE 1884.

Encantada de mirarte
Y joyosa de sentirte,
No puch deixar, al parlarte,
De pensar quant dech pagarte,
Sent tan poch lo que puch dirte;

Que bé puch, sens ferte ofensa,
Dirigirte mots, que son
Aquells ab que sent y pensa,
Mostrant sa sorpresa immensa,
Un príncep de Calderon.

Al pensá en tú, Barcelona,
Veyente desde Madrit,
Ja 'l cor, que 'l pit m' empresona,
Glatia com papallona
Volant sobre un prat florit.

Y era qu'èll ja endevinava
Lo qu'aquí jo trovaria;
Lo goig pur que m'esperava,
Y 'ls recorts, que jo anyorava,
Ab l'afany ab que 'm dalia.

Perque en tu, jo, Barcelona,
Vegí 'l primer raig del sol;
Y aquí, hont ara, una corona
Ab tos aplausos, se 'm dóna,
Se va gronxá 'l meu bressol.

¡Conta donchs si desitjava
Vení á véuret algun día!
Vers á tú mon cor volava,
Per més que, lluny, jo 'm quedava
Allá hont l'Art me retenia.

Al últim arribá l'hora
En que 'l monstre que 'm va dur,
Que se 'n diu: «Locomotora»
Aquest goig que m'enamora
Anava fent mes segur.

Passava plans y montanyas
Ab son plomall de fumeras,
Y me deya, ab veus estranyas:
—Jo, ab l'infern en mas entranyas,
Te duré á n' al cel qu'esperas.—

Y aixís, salvavam riuadas,
Y foradavam rocam;
Y comarcas, y encontradas,
Y afráus, y concas y pradas
Travessavam com un llamp,

Fins que, flonja y carmesina,
Com una rosella ufana
Qu' entre 'l blat l' oreig inclina,
Me va di' una barretina:
—Ja ets á terra catalana.—

Y era cert; á cada banda
Del continuat muradal,
Que tè lo tren per miranda,
Las pagesas feyan randa
De las portas al brancal.

Veya la enramada estesa
De tos ròures d' amples socas,
Y, umplintme 'l cor de sorpresa,
La ferèstega grandesa
De tas llegendarias rocas,

Que tu, en ta passada historia
Tens per gosar, com es lley,
De ta grandesa en memoria,
Una corona de gloria
Y una supèrvia de rey.

Per çó jo, qu' així ho sabia,
Mirava en las espadadas
Penyas, ahònt l' erbam floria,
Com lo raig del sol lluhia
Sobre 'l capell dels Moncadás,

Y 'm semblava de la terra
Senti 'l corn pels xaragalls,
Y, rodolant per la serra,
Enginys, y carros de guerra,
Y cavallers y cavalls;

Mentres que, alegres y francas,
Blanquinejant pe 'l serral,
Com del atmetllè en las brancas,
Noyas ab caputxas blancas
Feya eixí 'l toch matinal.

Y á mida que, venint, veyá
Las flors que l' Abril obria,
Puig Primavera sonreya;
Jo, enamorantmen, ja 'm creya
Que lo mèu front las cenyia.

Blancas, blavas, ó bermellas,
Distrayent del cor lo dol
Las veyá com maravellas,
Qu' eran flors fillas d' aquellas
Qu' havia vist en mon bressol.

Y quan, volant, las voltavan
L' abella y la pápallona,
Mos ulls, que se 'n namoravan
Se creyan que las trenavan
Per fermen una corona.

¡Deliris! Somnis d' artista
Que en tot mira 'l sèu anhel;
Ilusió, que 's desfá trista
Com en pluja, á nostra vista,
Se desfá 'l boyram del cel.

¡Pensar jo en que Barcelona
Me poguès á mi donar
De sas flors una corona!...
¡D' aquestas flors qu' ella dóna
Als fills ab qué 's sab honrar!

¿La mare de tants artistes
Y tants poetes y pintors,
Pendrá per prendas may vistas
Las que jo sols crech conquistas
Petitas del mèu esforços?

¿Val tant la senzilla cópia
Del pur amor que fascina,
Com en sí la passió propia
Qu' es la mes hermosa utopia
Qu' ha fet real la ma divina?

¿Lo cristall de la llacuna
Que lo inmens del cel retrata,
Val los astres y la lluna
Y lo sol, quan surt tot d' una
Com globo d' or y escarlata?

¿Per fidel mirall que siga,
Sò jo res més qu' un mirall?
¿Paper hont la seda 's lliga,
Quan la seda sé 'n deslliga
Es res més qu' un encetall?

¿Si una mare prega y plora,
Gemega clama y sospira,
Y somnia, y veu, y adora,
Delirant, al fill qu' anyora,
Val la artista que la mira

Y com mirall la retrata,
Ni lo foch de sa fè pura,
Ni 'l dolor cruel que la mata,
Ni lo doll d' amor qu' esclata
De la font de sa amargura?

No. Jo, llach, regaró ó gota
D' aygua clara y cristallina,
Ni una flor tinch de mí á sota,
Ni un polsim guardo de tota
La pols del sol que ilumina.

Y si may, mas flors preuadas
Toquéu, ab sorpresa ruda
Ne treuréu las mans mulladas,
Com de llágrimas ploradas
Per una ilusió perduda.

Lo fons bell de la llacuna
No es rich com lo fons del mar.
Tambè 'l mar tè la fortuna
De podé 'l sol y la lluna
Y 'ls astres enmirallar.

Mes, quan res retrata, á dins
Del rocam, guarda entre esberlas,
Tenint algas per coixins,
Ulls que 's clouhen tancant perlas,
Y rams d' arbres coralins

Jo, si he reflectit la gloria
De Breton, Cano y Ayala;
Y á n' en Tamayo memoria
Y á n' Hartszembusch, ilusoria
Vida puch dar, fentne gala;

Sè que no tinch la fortuna
De dar tresors com la mar,
Y que sols, com la llacuna,
Sas glorias una per una
Pot mon fons enmirallar.

Tu ho sabs aixís, Barcelona.
Y, ab tot y saberho. 'm trenas
De tas flors una corona;
La corona què se 'm dòna,
De flors me lliga ab cadenas,

Que si he tingut la fortuna
De talents enmirallar,
Que son astres sol y lluna,
Y has cregut, sent jo llacuna,
Que tinch perlas com la mar;

Mercès mès de cor te dono,
Quan tant mès de ilusió sia
La corona ab que 'm corono. .
Si es error, ¡com no 'l perdono
Sí m' umpla 'l cor d' alegria!...

Veig ma garlanda trenada,
Ab rosas de tos rosers,
Ab clavells de ta encontrada,
Y ab las flors de la enramada
Que ombreja los teus vergers;

Blancas, blavas, ó bermellas,
Distrayent del cor lo dol,
Las miro com maravellas,
Que són flors fillas d' aquellas
Que vey a jo en mon bressol.

¡Oh! Jo 'l junt de sas bellesas
Vull lluhir ab ergull real,
De tos jardins essent presas,
Com lluhían tas Comtesas
Ab sa corona Comtal.

L' accepto. ja que se 'm dona
Com recort d' un poble brau,
Y per dir: ¡Oh, Barcelona!
Que tinch flors de la corona
D' en Fortuny y n' Aribau.

FREDERICH SOLER.

